

ההיערכות הממשלתית ליישום טכנולוגיות מתקדמות ברשויות המקומיות - מיזם ערים חכמות

תקציר

רקע

רשויות מקומיות רבות בישראל מבקשות להתאים עצמן לעידן הדיגיטלי ולהיעזר בטכנולוגיה כדי לפתח את המרחב העירוני, ליעל את התפעול שלהן ולשפר את השירות לתושבים. השימוש בטכנולוגיות מתקדמות טומן בחובו, לצד היתרונות, סיכונים ממשיים, חלקם בלתי הפיכים, בתחומי הגנת הפרטיות, אבטחת המידע והגנת הסייבר.

בשנים האחרונות הכירה גם ממשלת ישראל בחשיבות הקידום הטכנולוגי של הרשויות המקומיות ובאתגריים הטמונים בהפיכתן לחכמות וקיבלה כמה החלטות ממשלה לקידום תחום הערים החכמות בישראל.

נתוני מפתח

95

מנהלי מערכות מידע ברשויות המקומיות¹

257

רשויות מקומיות בישראל

90%

מאוכלוסיית ישראל מתגוררת במרחבים המוגדרים כעירוניים

82 מיליארד ש"ח

תקציב הרשויות המקומיות בישראל בשנת 2017²

211 מיליון ש"ח

הוקצו בשנים 2015-2018 על ידי מטה ישראל דיגיטלית לקידום תחום הערים החכמות

50 מיליון ש"ח

הוקצו על ידי המשרד לפיתוח הפריפריה, הנגב והגליל לפרויקט "פריפריה חכמה"

פעולות הביקורת

בחודשים מרץ עד אוגוסט 2019 בדק משרד מבקר המדינה היבטים הנוגעים להיערכות הממשלתית לקידום תחום הערים החכמות וליישום החלטות הממשלה המרכזיות שנתקבלו בנושא. הביקורת נעשתה במשרד לשוויון חברתי ובמטה ישראל דיגיטלית, במשרד הפנים ובמערך הסייבר הלאומי שבמשרד ראש הממשלה. בדיקות השלמה נעשו ברשות להגנת הפרטיות, ברשות התקשוב הממשלתי, במשרד הבינוי והשיכון, במשרד הכלכלה, במשרד לפיתוח הפריפריה, הנגב והגליל, במכון התקנים, במרכז למיפוי ישראל, בפיקוד העורף, במשרד התקשורת, במרכז השלטון המקומי ובעיריות באר-שבע וחיפה.

1. בהתבסס על נתוני משרד הפנים, נכון לפברואר 2019.
2. התקציב כולל תקציב רגיל ותקציב בלתי רגיל ומבוסס על נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

תמונת המצב העולה מן הביקורת

היעדר גורם מתכלל: משרדי ממשלה וגופים ציבוריים רבים פועלים להטמעת טכנולוגיות מתקדמות ברשויות המקומיות. לעיתים קיימת כפילות בפעילותם או שהפעילות נעשית ללא תיאום ביניהם, כגון בנוגע לסטנדרט הנדרש.

זרוע תקשובית לרשויות המקומיות: בשונה מהמגזר הממשלתי שבו פועלת רשות התקשוב הממשלתי, בשלטון המקומי אין גוף מרכזי מתכלל ומחייב הפועל בתחום זה. בהיעדרו נפגעת היכולת לנצל את היתרון היחסי של המספר הגדול של הרשויות המקומיות במשא ומתן עם הספקים השונים, לערוך מכרזים שיספקו פתרונות טכנולוגיים לכלל הרשויות, להבטיח כי הטכנולוגיות שנעשה בהן שימוש יעמדו בסטנדרט הנדרש, ללמוד מניסיוןן של רשויות אחרות ולהתאים את הפתרונות לכלל תושבי הרשויות המקומיות.

קביעת מדיניות לאומית: בהחלטות הממשלה שהתקבלו לקידום תחום הערים החכמות בישראל, אין כדי להוות תוכנית כוללת ברמה הלאומית שבה יש מיפוי של המצב הקיים, הגדרת תמונת המצב הרצויה בתחום זה, וזיהוי אתגרים והזדמנויות לטווח הקרוב והרחוק. לאחרונה נוקטים משרד הפנים ומטה ישראל דיגיטלית פעולות לגיבוש תוכנית אסטרטגית לאומית לדיגיטציה בשלטון המקומי.

סיכונים הנוגעים להיבטי הגנת הפרטיות, אבטחת המידע והגנת הסייבר: האחריות להתמודדות עם אירועי סייבר מוטלת על הרשויות המקומיות, כל אחת מהן מתמודדת עם האתגרים והסיכונים בהתאם ליכולותיה ולמודעותה בדבר חשיבות הנושא. בפועל, חלק מהרשויות המקומיות אינן ערוכות להתמודד עם מתקפות סייבר. הרשות להגנת הפרטיות, מערך הסייבר הלאומי ומשרד הפנים נוקטים פעולות שמטרתן לסייע, אך אין בכך מענה מספק למכלול הסיכונים.

הקמת מרכז שליטה ובקרה למול איומי סייבר: במגזר הממשלתי קיים מרכז שליטה ובקרה לטיפול באירועי סייבר, אולם על אף הצורך בשלטון המקומי מרכז מעין זה אינו קיים.

קידום מהלך רוחבי להקמת תשתיות דיגיטליות בסיסיות: עד יולי 2019, לא מומש חלק ניכר מההתחייבויות של מטה ישראל דיגיטלית לרשויות המקומיות במסגרת קול קורא לשנים 2018 - 2020. מתוך סך התקציב העומד על כ-44 מיליון ש"ח, שולמו לרשויות המקומיות רק כ-3.4 מיליון (8%); מתוך 231 רשויות מקומיות שקיבלו התחייבות לתמיכה תקציבית במסגרת הקול הקורא האמור, רק 49 (21%) מימשו אותה.

החלטת ממשלה - חיפה כמודל ל"עיר חכמה מוגנת סייבר": בינואר 2017 החליטה הממשלה להפעיל בחיפה מודל של "עיר חכמה ומוגנת סייבר". לצורך כך נקבע כי בתוך תשעה חודשים יגבש מערך הסייבר הלאומי, בשיתוף המשרד לשוויון חברתי, תוכנית אסטרטגית אינטגרטיבית בתחום ערים חכמות ומוגנות סייבר. נכון ליולי 2019 בוצעו פעולות לקידום הנושא, אולם התוכנית לא גובשה באופן סופי.

היערכות לאירועי סייבר: נוכח האתגרים והאיזמים המתעצמים בתחום הסייבר, משרד מבקר המדינה מצוין לחיוב את הפעולות שנוקטים לאחרונה משרד הפנים, מטה ישראל דיגיטלית ומערך הסייבר הלאומי לבחינה וקידום של הקמת מערכת לניטור אירועי סייבר ברשויות המקומיות כדי להבטיח את רציפות התפקוד שלהן.

עיקרי המלצות הביקורת

מוצע להעמיד גורם ממשלתי מתכלל שיבטיח כי פעילות משרדי הממשלה וגופים ציבוריים שונים להטמעת טכנולוגיות מתקדמות ברשויות המקומיות תיעשה באופן מושכל, מתוך ראייה כוללת ורחבה, תיאום, שיתוף פעולה ואיגום משאבים. דבר זה עשוי לסייע במניעת כפילויות, בייעול עבודת משרדי הממשלה ובהבטחת סטנדרט גבוה ואחיד בתחומים שונים. 💡

משרד מבקר המדינה ממליץ כי משרד הפנים יבחן, בהיוועצות עם מרכז השלטון המקומי, מטה ישראל דיגיטלית ורשות התקשוב הממשלתי, אם יש מקום להקמת גוף מרכזי שיעסוק בתחומי הדיגיטציה והתקשוב ברשויות מקומיות, בדומה לרשות התקשוב הממשלתי או במסגרתה. 💡

מוצע כי כל אחד מהגורמים - משרד הפנים, הרשות להגנת הפרטיות ומערך הסייבר הלאומי - יבצע הערכת סיכונים שתסייע בגיבוש מדיניות לצמצום הסיכונים בתחומי הגנת הפרטיות, אבטחת המידע והגנת הסייבר. כמו כן, מוצע כי מדיניות צמצום הסיכונים האמורה תשולב במסגרת התוכנית האסטרטגית הלאומית לדיגיטציה בשלטון המקומי המגובשת בימים אלה על ידי משרד הפנים ומטה ישראל דיגיטלית. 💡

משרד מבקר המדינה ממליץ כי מטה ישראל דיגיטלית יבחן עם הרשויות המקומיות אילו קשיים וחסמים מקשים את מימוש ההתחייבויות שניתנו להן במסגרת הקול הקורא. כמו כן, מוצע כי המטה יבחן אם המודל המיטבי לקידום הטמעת טכנולוגיות מתקדמות ברשויות המקומיות הוא אכן פרסום קולות קוראים וחלוקת תקציבים לכלל הרשויות. 💡

סיכום

תמונת המצב העולה מדוח זה מחייבת חשיבה ממשלתית בדבר המעורבות הנדרשת מצד השלטון המרכזי לקידום הטמעת טכנולוגיות מתקדמות ברשויות מקומיות. הצורך בהתוויית חזון, יעדים וכיווני פעולה מרכזיים שיקבעו לאן מועדות פניהן של המדינה והרשויות המקומיות בתחום זה מתחדד נוכח שטחה הקטן של מדינת ישראל וההערכה כי אוכלוסייתה צפויה להכפיל ואף לשלש את עצמה בעשורים הבאים, נוכח הפערים בין הרשויות המקומיות ונוכח חשיבות מיצוי התועלות הקיימות בתחום זה להנעה ארוכת טווח של תהליכים מחוללי שינוי.

**אתגרים עיקריים ביישום טכנולוגיות מתקדמות
ברשויות המקומיות**

שונות בין רשויות
בתעודוף הטמעת
טכנולוגיות
מתקדמות

עלייה ברמת החיים
ציפייה של התושבים
לקבלת שירותים
מתקדמים

היעדר הכרה
מספקת בפוטנציאל
של הדיגיטציה בקרב
בכירי הרשויות

היעדר גורם מתכלל
לביצוע תיאומים
ומניעת כפילויות

**תהליכי רכש
ובירוקרטיה**
שאינם מותאמים
ליישום טכנולוגיות

קושי בגיוס
כוח אדם
טכנולוגי איכותי

**מחסור
תקציבי**

**היעדר
סטנדרטיזציה**
לתהליכים וכלים
טכנולוגיים מתקדמים

**חוסר תמיכה
מקצועית**
ברשויות מקומיות

**פערים
חברתיים-כלכליים**
בין רשויות ובתוך
רשויות

על פי נתוני משרד הפנים, בעיבוד משרד מבקר המדינה